

Lekcija 1: SNAGE/PREDNOSTI OSOBA SA

PSA

Osobe sa autizmom kao potencijalni zaposleni imaju i svoje nesumnjive prednosti i nedostatke koje je lako definisati. Istovremeno, njihove specifične kompetencije mogu doneti mnogo koristi poslodavcima, dok će primetna rigidnost ponašanja ili motivacioni deficiti predstavljati izazove koji se ipak mogu prevazići bez preteranih napora.

Priroda posla koji su autistični ljudi sposobni da preuzmu u velikoj meri zavisi od njihovih individualnih sposobnosti i interesovanja. Međutim, u njima je moguće razlikovati određene zajedničke, veoma pozitivne karakteristike. To uključuje, posebno, veliku usmerenost pažnje na detalje i pedantnost u radu i poštovanje pravila. Ove osobine, koje su korisne u aktivnostima koje zahtevaju tačnost i pedantnost, koncentraciju i strpljenje, ili pamćenje činjenica i brojki, predisponiraju ljude sa dijagnozom Aspergerovog sindroma da rade u barem nekim oblastima. Mogu se istaći u unosu podataka (od tabela do složenijih baza podataka), obradi teksta (uključujući hvatanje malih, teško uočljivih grešaka), katalogizaciji ili arhiviranju. Osobe sa autizmom se ističu u rutinskim i ponavljajućim aktivnostima tokom dužeg vremenskog perioda, što je težak teret za ljude koji se umore od rutine, kao što su kopiranje, skeniranje, sortiranje, distribucija informacija.

Takođe uživaju u aktivnostima koje uključuju brojke i statistiku i prikupljanje činjenica kao deo analitičkog rada. Ljudi sa dijagnozom Aspergerovog sindroma stoga mogu da se okušaju u kancelarijskom poslu, manje ili više složenom IT poslovanju (od izgradnje baze podataka do programiranja), računovodstvenim i finansijskim aktivnostima, pa čak i složenim analitičkim poslovima. Potencijalni poslodavac treba, naravno, da ima u vidu individualne karakteristike (različitu prirodu osobina i različite kompetencije) autističnih osoba i da im poveri aktivnosti sa jasnim procedurama postupanja i dobro definisanom strukturom. Zaposlenom iz

spektra autizma mora biti jasno koje će njegove aktivnosti biti definisane kao ispravne, a koje ne. Takođe je vredno zapamtiti da ljudi sa dijagnozom Aspergerovog sindroma slabije obavljaju zadatke koji zahtevaju brzo donošenje odluka, multitasking i fine međuljudske veštine.

Gore navedene zajedničke osobine, kao i moguće pojedinačne kompetencije i preferencije potencijalnim poslodavcima treba da daju predstavu o specifičnostima posla i mogućnostima korišćenja osobe sa autizmom na tržištu rada. Imidž čiji je konačni oblik uslovljen i faktorima van tržišta rada, treba da bude obogaćen opisom finansijskih i drugih koristi kompanije koju poslodavci obično ne mogu da ostvare zapošljavanjem osoba sa autizmom, a čega oni obično nisu svesni.

SNAGE OSOBA SA PSA

Osobe sa autizmom mogu pokazati niz snaga i sposobnosti koje mogu biti direktno povezane sa njihovom dijagnozom, uključujući:

- Učenje čitanja u vrlo ranom uzrastu (poznato kao hiperleksija).
- Brzo pamćenje i učenje informacija.
- Razmišljanje i učenje na vizuelni način.
- Sposobnost logičkog mišljenja.
- Mogu da se istaknu (ako su u mogućnosti) u akademskim oblastima kao što su nauka, inženjerstvo i matematika, jer su to tehnički i logički predmeti koji se ne oslanjaju u velikoj meri na društvenu interakciju.
- Imaju izvanredno dobro pamćenje (u stanju su da pamte činjenice tokom dužeg vremenskog perioda).
- Precizni su i orijentisani na detalje.

- Izuzetno iskreni i pouzdani.
- Pouzdani u pogledu rasporeda i rutina.
- Imaju odličan osećaj za pravac.
- Veoma su tačni.
- Snažno se pridržavaju pravila.
- U stanju su da se koncentrišu tokom dužeg vremenskog perioda kada su motivisani.
- Imaju poriv za savršenstvom i redom.
- Imaju sposobnost alternativnog rešavanja problema.
- Poseduju retku svežinu i radoznalost

IZAZOVI ZA OSOBE SA AUTIZMOM NA RADNOM MESTU

Osobe sa autizmom se ponekad suočavaju sa određenim poteškoćama na radnom mestu. U nastavku je lista onih koji bez odgovarajuće podrške poslodavca mogu otežati rad osobi sa PSA:

- Teško se motivišu
- Imaju poteškoće u fokusiranju na nešto drugo osim na svoje interesovanje
- Imaju teškoće u praćenju nepisanih društvenih pravila; ova pravila se mogu naučiti kroz uputstva

- Imaju teškoće da sagledaju širu sliku
- Poseduju disharmoničan profil veština
- Imaju teškoće sa konceptima generalizacije
- Imaju problema sa izražavanjem osećanja na način koji bi drugi ljudi razumeli ili očekivali
- Imaju problem sa funkcionisanjem, otuda i poteškoće u planiranju dugoročnih aktivnosti
- Imaju teškoće sa uočavanjem emocija drugih ljudi
- Imaju problema sa sažimanjem informacija koje treba uključiti u govor
- Ispoljavaju nedostatke u društvenim interakcijama: Ovo može uključivati nelagodnost pri kontaktu očima, nedostatak recipročne konverzacije i poteškoće sa neverbalnom komunikacijom, kao što je razumevanje govora tela i socijalnih signala. Možda će im biti teže da sklapaju prijateljstva zbog ovih izazova.
- Ne vole promene: Oni sa visokofunkcionalnim autizmom vole predvidljivost i rutinu i imaju tendenciju da razviju navike koje se ponavljaju. Shodno tome, mogu postati veoma uznemireni kada se desi neočekivana promena ili nešto što ometa njihov preferirani obrazac ponašanja.
- Imaju ograničene oblasti interesovanja: imaju tendenciju da budu veoma fokusirani, čak i fiksirani, na određene ideje ili teme. Iako uskost njihovih interesovanja može biti ograničavajuća, njihova sposobnost da se fokusiraju na određenu temu može biti izuzetna.
- Senzorna osetljivost: Nije neobično da ljudi sa bilo kojim oblikom PSA budu osetljivi na senzorni unos. Određeni mirisi, zvukovi, ukusi, svetlost i dodir mogu im

biti preplavljujući ili neprijatni. Kada su im izloženi, to za njih može biti veoma stresno i uznemirujuće.

DILEME U OBLASTI ZAPOŠLJAVANJA OSOBA SA PSA

Prepreke: verbalna i neverbalna komunikacija, društveni odnosi, socijalno ponašanje, posebna interesovanja, pojačan ili smanjen odgovor na senzornu stimulaciju.

Prednosti: tačnost vizuelne percepcije, koncentracija, dugoročna memorija, posebna interesovanja, tolerancija na aktivnosti koje se ponavljaju.

Zapošljavanje osoba sa autizmom: neiskorišćeni talenat - Osobe sa autizmom mogu mnogo da ponude svetu poslovanja i mogu imati jedinstvene veštine i sposobnosti koje će pomoći organizaciji da napreduje. Osim svojih individualnih snaga i talenata, kandidati sa autizmom mogu imati natprosečne veštine u nekim ili svim sledećim oblastima:

- Odnosi sa vršnjacima koje karakteriše apsolutna lojalnost i besprekorna pouzdanost
- Oslobođeni su predrasuda i sposobni da informacije uzmu “zdravo za gotovo”
- Odlučni su u traženju istine
- Održavaju razgovore bez skrivenog značenja ili plana
- Imaju napredan rečnik i interesovanje za reči
- Fascinirani su humorom zasnovanim na rečima, kao što su igre reči
- Poseduju originalnu perspektivu rešavanja problema
- Imaju izuzetno pamćenje i pamćenje detalja
- Poseduju enciklopedijsko poznavanje jedne ili više tema
- Poznaju rutine i fokusiraju se na održavanje reda i tačnosti
- Imaju jasne vrednosti i put donošenja odluka
- Slušaju bez stalnog (pr)osuđivanja ili pretpostavki
- Poseduju entuzijazam za jedinstvena interesovanja i teme

- Imaju veću verovatnoću u odnosu na opštu populaciju da pohađaju univerzitet nakon srednje škole
- Često su brižni i korisni za ljude izvan opsega tipičnog razvoja
- Puni su optimizma poverenja i vere u iskreno prijateljstvo

POSLOVI POGODNI ZA OSOBE SA AUTIZMOM

Odlični poslovi za osobe sa autizmom

1. Kompjuterski programer

Odlično rešenje za vizuelne mislioce sa radoznalošću o kodiranju. Kompjuterski programeri mogu da rade kao frilenseri ili kao deo veće kompanije.

2. Inženjer opreme

Inženjeri opreme pomažu u kreiranju, praćenju i poboljšanju opreme za širok spektar industrija. Ovo je odlična prilika za karijeru za vizuelne mislioce koji su dobri u rešavanju problema i donošenju odluka.

3. Laboratorijski tehničar

Laboratorijski tehničari sprovode testove i tačno beleže podatke. Ako osoba sa PSA obraća pažnju na detalje i dobro joj ide naučno razmišljanje, ovo bi mogla biti ispunjavajuća uloga za nju.

4. Mehaničar

Mehaničari prave i popravljaju različite vrste mašina kao što su automobili, klima uređaji ili bicikli. Ako je osoba sa PSA dobra u rešavanju problema i voli da ima jasnu krajnju tačku za vaš posao, posao mehaničara bi je mogao zanimati.

5. Radnik u fabrici

Ako osoba sa PSA uživa u ponavljajućim i jasno definisanim zadacima, ona/on može biti odličan radnik u fabrici. U ovoj ulozi on/ona bi mogao da obavlja zadatke kao što su sklapanje delova, sortiranje i pakovanje proizvoda i rukovanje mašinama.

6. Taksi vozač

Ako je osoba sa PSA odlična u pamćenju stvari i ima dobar osećaj za prostor, vožnja taksija može biti za njega/nju posao koji se isplati. Taksisti koji odlično poznaju lokalno područje mogu izabrati najefikasniji način da dovedu ljude do odredišta.

7. Serviser aparata

Serviseri aparata pomažu u popravljanju i ugradnji uređaja kao što su frižideri, mašine za pranje veša i rerne. Osoba sa PSA može uživati u ovoj ulozi ako voli zadatke sa jasnim krajnjim rezultatom i ako je dobra u rešavanju problema.

8. Statističar

Statističari pažljivo posmatraju podatke i primenjuju matematičke tehnike kako bi pomogli u rešavanju problema iz stvarnog sveta. Osoba sa PSA bi ovo mogla smatrati ispunjavajućim izborom za karijeru ako je dobra sa brojevima i može raditi metodično.

9. Skladišter

Skladištenje polica u robnoj kući ili prodavnici prehrambenih proizvoda može biti dobar posao ako osoba sa PSA najbolje radi sa zadacima koji se ponavljaju. On/ona može da podiže i nosi kutije, kao i da organizuje proizvode na polici.

10. Istraživač

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

OPPORTUNITIES 4
AUTISM

Ako osoba sa PSA ima posebnu strast ili interesovanje, to može pretvoriti u karijeru istraživača. Istraživači rade u svim vrstama oblasti od matematike do književnosti, fizike i istorije. Njihov posao uključuje prikupljanje i analizu podataka, informacija i činjenica.

Szczecińska
Szkoła Wyższa

c e s i e
the world is only one creature

FUNDACIÓN
Intras